

Чубук Р. В.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ

У статті з'ясовано організаційно-технологічні аспекти роботи соціальних працівників на етапі підготовки до створення прийомних сімей; розглянуто теоретичний аналіз впливу організаційно-технологічних аспектів роботи на формування готовності прийомних батьків до створення прийомних сімей.

В статье рассмотрено организационно-технологические аспекты работы социальных работников на этапе подготовки к образованию приемных семей и теоретический анализ влияния организационно-технологических аспектов работы на формирование готовности приемных родителей к образованию приемных семей.

The organizational and technological aspects of the social worker's job on the stage of preparation to the formation of the receiving families and the theoretical analysis of the influence of the organizational and technological aspects of the work on the forming of the readiness of the receiving parents to formation of receiving families are considered in the article.

Однією із форм державної опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, є прийомна сім'я, створення якої зумовлено соціальним замовленням суспільства та необхідністю пошуку оптимальних форм її організації. На сьогодні в Україні негативним фактом є стрімке збільшення кількості дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. На кінець 2008 року кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за даними Державного комітету статистики, вдвічі перевищувала показники 1995 року. Переважна кількість дітей, що залишилися без батьківського піклування, потрапляють до інтернатної

системи, яка є домінуючою формою державної опіки. Діти в державних інтернатних закладах отримують комплекс освітніх, медичних і соціальних послуг, водночас, спостерігаються відхилення у процесі їхньої соціалізації, які виявляються у відсутності навичок і умінь до самостійного життя, невмінні домовлятися, будувати стосунки в сім'ї, колективі тощо.

Мета статті полягає у з'ясуванні організаційно-технологічних аспектів роботи соціальних працівників на етапі підготовки до створення прийомних сімей. **Завданням** цієї статті є теоретичний аналіз впливу організаційно-технологічних аспектів на формування готовності прийомних батьків до створення прийомних сімей.

Дослідники проблем сирітства, такі як: М. Дубровіна, С. Мещерякова, В. Мухіна та інші – акцентують увагу на тому, що дитині для повного і емоційно-комфортного розвитку найкраще зростати в сім'ї, в атмосфері щастя, любові та взаєморозуміння; саме в умовах сім'ї дитина може бути повністю підготовлена до самостійного життя у суспільстві; лише сім'я здатна забезпечити задоволення основних потреб дитини.

Вчені А. Капська, І. Іванова, А. Полянничко та інші виокремлюють причини, які є передумовами соціального сирітства. Г. Бевз, Н. Комарова, І. Пеша розглядають технології створення прийомних сімей. Л. Артюшкіна виокремлює два види сирітства: природне і соціальне. Природне сирітство дослідниця характеризує як наявність у суспільстві дітей, біологічні батьки яких померли, або у судовому порядку визнані такими, що пропали безвісти. Соціальне сирітство розглядає як явище, що зумовлене ухиленням або відстороненням батьків від виконання батьківських обов'язків щодо неповнолітньої дитини.

Аналіз наукової літератури свідчить, що дослідники практично не торкалися такого важливого, на наш погляд, аспекту, як теоретичний аналіз впливу організаційно-технологічних аспектів на формування готовності прийомних батьків до створення прийомних сімей.

Організаційні, правові, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, визначаються Законом України „Про забезпечення організаційно-правових умов соціального за-

хисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування" [2], який набрав чинності 13 січня 2005 року і є складовою частиною законодавства про охорону дитинства. Дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, законодавчо задекларовано такі гарантії особливого захисту та державного забезпечення: матеріальна підтримка; оздоровлення; пільги під час вступу та навчання у ПТУ та ВНЗ; працевлаштування; забезпечення житлом після закінчення навчання або досягнення повноліття; запобігання жорсткому поводженню. Передбачено запровадження принципово нового механізму гарантованих норм забезпечення виховання, розвитку та утримання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, незалежно від того, де перебуває така дитина на утриманні та вихованні: у прийомній сім'ї чи державному закладі. Основні повноваження під час створення, забезпечення функціонування, подальшого розвитку сімейних форм виховання мають служби у справах неповнолітніх та соціальні служби сім'ї, дітей та молоді.

Організації та розвитку сімейних форм виховання сприяли пілотні проекти, які були здійснені за підтримки міжнародних донорів, зокрема ЮНІСЕФ. Постановою Кабінету Міністрів №241 від 2 березня 1998 року „Про проведення експерименту з утворення прийомних сімей у Запорізькій області та затвердження Положення про прийомну сім'ю" [7] започатковано створення прийомних сімей в Україні за ініціативою Міністерства у справах сім'ї, дітей та молоді. У Запорізькій області впродовж трьох років здійснювався експеримент щодо створення прийомних сімей. У наступному році експеримент було поширено на м. Київ, Львівську, Одеську, Харківську області та Автономну Республіку Крим. Серед результатів цього експерименту – розробка та запровадження Постановою Кабінету Міністрів „Положення про прийомну сім'ю" (2002 р.), перші національні публікації, методичні посібники, науково-практичні конференції щодо цієї проблеми.

Соціальна робота з сімейними формами виховання має декілька етапів, а саме: підготовка до створення, створення прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу, здійснення соціального супроводу з ними. На кожному етапі діяльності соціальний працівник вирішує конкретні завдання. Починаючи з підготовчого періоду, центри соціальних

служб діють спільно зі службами у справах неповнолітніх. Для того, щоб забезпечити позитивні результати соціальної роботи з сімейними формами виховання, необхідно:

- вміти успішно проводити інформаційні заходи, спрямовані на формування позитивної громадської думки щодо сімейних форм виховання;

- вести пропаганду з метою добору кандидатів у прийомні батьки;

- забезпечити якісне спеціальне навчання прийомних батьків і батьків-вихователів з метою ефективного виконання своїх функцій;

- здійснювати соціальний супровід прийомних сімей, особливо впродовж першого року створення, надаючи кваліфіковану допомогу і підтримку батькам, особливо під час вирішення проблемних ситуацій;

- вміти використовувати ресурси, працюючи у партнерстві з сім'єю, іншими фахівцями, державними та недержавними структурами.

Науковці Н. Комарова [5] і Г. Бевз [1] пропонують соціальну роботу зі створення прийомних сімей здійснювати в три етапи.

Перший етап передбачає інформування населення з метою залучення бажаючих виховувати дитину-сироту в сім'ї, який розпочинається рекламною кампанією, що проводиться за двома напрямками. Перший напрям – забезпечує формування позитивної громадської думки щодо сімейних форм виховання і передбачає досягнення таких завдань:

- підвищити обізнаність громадськості про інститут прийомної сім'ї як форму державного влаштування дітей, які позбавлені батьківської опіки;

- продемонструвати позитивні сторони роботи органів опіки та піклування, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Другий напрям роботи спрямований на залучення потенційних кандидатів у прийомні батьки і передбачає досягнення таких завдань:

- отримати достатню кількість звернень громадян як потенційних кандидатів у прийомні батьки;

- на початковому етапі надати кандидатам інформацію щодо умов, за яких вони можуть стати прийомними батьками [1].

У кожному конкретному випадку соціальні працівники мають самостійно визначитися, які інформаційні матеріали необхідно підготувати та які засоби використовувати для проведення дієвої рекламної кампанії.

Такими засобами можуть бути:

- соціальні рекламні оголошення в місцевих незалежних газетах;
- соціальна реклама на транспорті (автобусах, таксі, поїздах тощо);
- соціальна реклама на місцевих радіо та телеканалах;
- інформаційні столи під час проведення різних громадських заходів;
- підготовка прийомних батьків, які вже виховують прийомних дітей, до проведення інформаційних вечорів для їхніх сусідів та кандидатів у батьки;
- написання статей, публікацій в інформаційних виданнях [5].

Отже, результатом інформаційної кампанії є звернення і залучення громадян, яких зацікавила інформація щодо влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з метою створення прийомної сім'ї.

Другий етап передбачає оцінку кандидатів у прийомні батьки. Ця робота з кандидатами у прийомні батьки спрямована, з одного боку, на збір інформації про сім'ю, а з іншого, на формування у кандидата готовності взяти на себе відповідальність за нову соціальну роль вихователя дитини, позбавленої батьківського піклування. Попередня робота з кандидатами на створення прийомних сімей щодо формування у потенційних прийомних батьків готовності до створення прийомної сім'ї передбачала:

- проведення з батьками бесід, орієнтованих на оцінку життєдіяльності сім'ї з точки зору забезпечення умов гармонійного розвитку дитини;
- підготовка кандидатами документів, необхідних для юридичного оформлення прийомних сімей та формування їх банку даних;
- відвідування сім'ї кандидатів у прийомні батьки комісією;
- перевірка правильності інформації про кандидатів у прийомні батьки;
- участь прийомних батьків у соціально-педагогічному тренінгу [5].

Однією із обов'язкових умов прийняття рішення щодо створення прийомної сім'ї є відвідування спеціалістами помешкання потенційних прийомних батьків. Перший візит до помешкання родини кандидатів у прийомні батьки має відбутися якомога раніше. За результатами відвідування сім'ї кандидатів у прийомні батьки соціальний працівник складає акт обстеження житлово-побутових умов сім'ї, у якому комісія робить висновок про відповідність можливостей прийомних батьків задовільнити матеріальні потреби дитини і забезпечити сприятливе середовище для її повноцінного розвитку. Якщо стан помешкання і навколишнє середовище не задовільняє вимоги влаштування прийомних дітей, то роботу щодо подальшої оцінки слід припинити, але контакти не переривати. У випадку поліпшення умов проживання, кандидат може звернутися знову. Основні позиції, на які необхідно звернути увагу під час збору інформації про кандидатів, є такі:

- умови життя сім'ї та наявність місця в квартирі для поселення прийомних дітей (місце для відпочинку, навчання, особистих речей, ігор);
- територіальна доступність школи або дитсадка, медичної установи, транспорту та інших зручностей;
- демонстрація членами сім'ї можливостей для влаштування дитини;
- сімейні стосунки між подружжям, між дітьми і батьками;
- стосунки членів сім'ї із старшими дітьми, які проживають окремо. Для цього доцільно зустрітися з ними або зателефонувати та попросити прокоментувати бажання своїх батьків взяти на виховання прийомних дітей. У тому випадку, коли дорослі діти продовжують жити разом з батьками, ситуацію слід додатково вивчити;
- сімейні взаємостосунки, цінності членів сім'ї, сімейні реліквії та ставлення до них, ставлення батьків до проявів зрілості дітей, особливо у питаннях сексуальності тощо [1].

Під час роботи Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з потенційними прийомними батьками і батьками-вихователями проводяться бесіди, в більшості, два рази. Ми поділяємо точку зору Н. Комарової [6], яка вважає, що спілкування з кандидатами не повинно обмежуватися двома бесідами; зустріч має бути більше. На її думку, це залежить, по-

перше, від рівня сприйняття кандидатом умов і вимог щодо їхньої подальшої діяльності. По-друге, у родини можуть виникати запитання, які потребують додаткових консультацій, що можуть вплинути на прийняття остаточного рішення.

Перша зустріч з кандидатами у прийомні батьки є початком процесу їхньої оцінки, яка проводиться соціальним працівником та відбувається у формі інтерв'ю. Для того, щоб розмова при першій зустрічі з кандидатом у прийомні батьки була продуктивною, важливо створити довірливі стосунки. Мета першої зустрічі полягає в обміні певною інформацією між кандидатом та спеціалістом, який проводить бесіду. Соціальний працівник ставить коректні запитання до кандидата у прийомні батьки, щоб отримати інформацію для подальшої оцінки та скласти перші конкретні уявлення про кандидата та його сім'ю. Водночас важливо, щоб і кандидат отримав чіткі відповіді на поставлені запитання та одержав інформацію для подальших роздумів щодо висловленого бажання взяти на виховання дитину-сироту.

Під час розмови спеціаліст повинен звернути увагу кандидата на важливість інформування всіх членів сім'ї про намір батьків взяти на виховання дитину-сироту з метою прийняття спільного для всіх членів сім'ї рішення про створення прийомної сім'ї. Соціальний працівник з'ясовує погляди кандидатів у прийомні батьки щодо прийомних дітей, яких бажають прийняти у свою сім'ю (стать, вік, особливості тощо) та їхнє обґрунтування, обговорює наявні в сім'ї можливості та ресурси для забезпечення нормального розвитку прийомних дітей, підкреслює про необхідність підтримки зв'язків прийомних дітей з біологічними родичами. Спеціаліст, що проводить бесіду, має переорієнтувати тих кандидатів, які хочуть отримати „власну” дитину і не вважають за необхідне співпрацювати з соціальним працівником та заперечують корисність контактів з біологічними родичами.

Наприкінці бесіди кандидату пропонують буклет з повною інформацією щодо особливостей створення та функціонування прийомної сім'ї. Ознайомлення з друкованими матеріалами допоможе батькам ґрунтовніше обговорити ситуацію у сімейному оточенні та остаточно вирішити, чи продовжувати співпрацю, чи відмовитися від прийнятого раніше рішення. Для осмислення отриманої інформації нада-

ється певний термін (місяць). У разі прийняття позитивного рішення спеціаліст запрошує на другу зустріч подружню пару або особу, яка виявила бажання за підсумками першої зустрічі стати кандидатом у прийомні батьки [1].

Друга зустріч з кандидатами у прийомні батьки спрямована на поглиблення знань клієнтів щодо специфіки функціонування прийомної сім'ї. Вона орієнтує їх на з'ясування реальних можливостей сім'ї виховувати нерідних дітей. Під час бесіди соціальному працівнику важливо підвести батьків до усвідомлення тих труднощів, які їх очікують під час виконання обов'язків прийомних батьків. Кандидатів ознайомлюють з особливостями їхньої підготовки у прийомні батьки, інформують про перелік документів, необхідних для юридичного оформлення прийомної сім'ї, акцентується увага на необхідності співпраці з соціальними працівниками. Кандидатів у прийомні батьки повідомляють, що вся надана ними інформація підлягає перевірці з урахуванням умов конфіденційності (права на приватне життя, не розголошення окремих даних тощо). Кандидат на створення прийомної сім'ї заповнює анкету, що містить загальну інформацію про його сім'ю. Під час проведення співбесід соціальні працівники вивчають такі аспекти життєдіяльності родини [5]:

– наскільки благополучною є родина, стиль спілкування, стосунки між її членами, коло інтересів, друзі, проведення вільного часу;

– стан здоров'я дитини-сироти;

– чи позитивним є досвід виховання власних дітей;

– чи є згода усіх членів сім'ї на прийом у сім'ю вихованця;

– стан здоров'я кандидатів у прийомні батьки, для чого їм видають направлення на безкоштовне медичне обстеження;

– відповідність житлово-побутових умов вимогам, що оформляється актом обстеження житлово-побутових умов сім'ї;

– гарантія забезпечення прийомних дітей особистим простором для життя (окреме місце для відпочинку, навчання, ігор тощо);

– релігійні орієнтації, чи є розуміння з боку дорослих у забезпеченні прийомній дитині права вибору віросповідання;

– спроможність адекватно використовувати наявні фінансові та інші ресурси на потреби дитини;

- матеріальне забезпечення сім'ї, при цьому враховуються не лише прямі прибутки професійної діяльності батьків, але й наявність підсобного господарства, земельної ділянки тощо;
- розуміння труднощів попереднього життя вихованця, що призвели до влаштування у прийомну сім'ю, наявність мотивації працювати над їх подоланням і згода отримувати послуги від соціальних служб;
- спроможність співпрацювати із соціальною службою та командою спеціалістів, з метою моральної та психологічної підтримки дитини [6].

За результатами другої співбесіди, після додаткового обговорення намірів створення прийомної сім'ї, кандидати у прийомні батьки пишуть заяву про взяття на облік подружжя як кандидатів у прийомні батьки на ім'я керівника спеціалізованої соціальної служби, що надає соціальний супровід прийомним сім'ям. Соціальний працівник не повинен прискорювати рішення кандидатів на створення прийомної сім'ї, поки вони не пройдуть тренінг і не буде перевірена надана інформація. На завершення розмови кандидатам у прийомні батьки пропонується заповнити спеціальну анкету кандидата у прийомні батьки. Анкета має бути заповнена окремо чоловіком і дружиною. Кандидатам у прийомні батьки слід також порекомендувати обговорити у сімейному колі отриману під час другої зустрічі інформацію. Виконання цього завдання пропонується здійснити протягом місяця. Цей термін надається кандидатам у прийомні батьки для того, щоб спільно з іншими членами сім'ї прийняти виважене рішення про створення прийомної сім'ї та ще раз узгодити його з усіма членами родини.

Відтак, результатом другого етапу було проведення з кандидатами у прийомні батьки бесід, підготовка документів, необхідних для створення прийомних сімей і формування банку даних потенційних прийомних батьків. Основними завданням соціального працівника на цьому етапі є остаточне з'ясування мотивів стати прийомними батьками та психологічно підготувати їх до створення прийомної сім'ї. На сьогодні не існує єдиної методики, за допомогою якої можна визначити наміри яких кандидатів є стабільними, а яких помилковими, а звідси, – яка сім'я буде кращою для дитини. І. Зверева [3] запропонувала комплексну методику проведення оцін-

ки кандидатів у прийомні батьки, яка складається з 4 зустрічей, що логічно поєднані між собою. Автор переконана, що під час оцінки кандидатів у прийомні батьки має відбуватися спільна діяльність, спрямована на досягнення єдиної мети. Рекомендована кількість зустрічей може коригуватися відповідно до конкретного випадку і ресурсів соціального працівника. Перелік питань також не є вичерпним. Соціальний працівник, який готує кандидатів до створення прийомної сім'ї, може доповнювати та скорочувати цю методичку.

Третій етап є найважливішим, оскільки саме на цьому етапі завершується підготовка і починається безпосереднє створення прийомної сім'ї – взаємодобір прийомних батьків і прийомних дітей, у процесі якого беруть активну участь прийомні батьки, соціальні працівники, працівники закладу для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, рідні діти прийомних батьків. Здебільшого від продуктивності роботи соціальних працівників на цьому етапі залежить функціонування, благополуччя і розвиток майбутньої прийомної сім'ї. Досить часто на практиці цій діяльності не приділяють належної уваги. Витрачаючи основні ресурси на підготовку прийомних батьків, спеціалісти недооцінюють важливість підготовки прийомних дітей. Для забезпечення ефективності взаємодобору та успішної реалізації потреб прийомної дитини, необхідно враховувати не лише бажання всіх зацікавлених сторін, але й збіг потреб дитини та можливостей сім'ї в основних сферах життєдіяльності, щоб у подальшому не виникали кризи невідповідності у стосунках. Водночас, основними критеріями, на які має зважати соціальний працівник, оцінюючи здатність кандидатів у прийомні батьки створити прийомну сім'ю, є такі:

– здатність батьків задовольняти потреби дитини (батьки здатні виховувати дитину, вміло спілкуються з нею, розуміють потреби дитини);

– здатність батьків створити сприятливе середовище (оточення) для дитини (знають, як забезпечити та стимулювати сприятливе середовище для життєдіяльності дитини, щоб вона могла усвідомлювати своє життя і посилено керувати ним на кожному етапі свого розвитку);

– здатність забезпечити подальший всебічний розвиток дитини (батьки володіють навичками навчання, виховання

і захисту дитини, вміють розпізнавати її вразливі сторони, знають, як сприяти адаптації дитини до нового середовища навчання і проживання тощо) [6].

Відтак, з метою реалізації потреб прийомної дитини необхідно організувати більше різних форм бесід, тренінгових занять для психологічної підготовки майбутніх прийомних дітей до проживання, виховання та доброзичливого спілкування у прийомній сім'ї.

Особливу увагу варто звернути на критерії відповідності потреб дитини та можливостей сім'ї, які можуть стати ризиком. Серед них такі як: віросповідання, мова, вік, хобі, інтереси, бажання, взаємна симпатія, згода біологічних дітей, інфраструктура місця проживання, готовність підтримувати стосунки з біологічними родичами, готовність до виходу дитини із прийомної сім'ї, готовність продовжити контакт із дитиною після виходу з сім'ї, впевненість у своїх переконаннях, культура, традиції, сприйняття оточення дитини, готовність взяти в сім'ю брата чи сестру дитини, готовність допомогти дитині повернутися в біологічну сім'ю, готовність прийомних батьків боротися з наслідками насильства над дитиною та підтримати біологічних батьків дитини тощо [6].

З метою допомогти клієнтам прийняти усвідомлене рішення шляхом зіставлення його з наявними можливостями, соціальний працівник організує зустріч із психологом для проведення співбесіди з потенційними прийомними батьками. Психологічна оцінка спрямована на допомогу потенційним прийомним батькам усвідомити власні наміри та реальні можливості. Основними завданнями психолога під час співбесіди є:

- зрозуміти мотивацію кандидатів створити прийомну сім'ю;
- допомогти потенційним прийомним батькам усвідомити причини, що спонукають їх взяти на виховання нерідну дитину;
- встановити ймовірність ризику насилля над дитиною;
- оцінити здатність кандидатів забезпечити захист прийомної дитини;
- встановити рівень відкритості сімейної системи кандидатів;
- виявити показники мобільності та здорового функці-

онування сім'ї (здатність сім'ї вирішувати життєві ситуації без порушення її цілісності);

- обговорити показники стабільності шлюбу кандидатів;
- з'ясувати стиль виховання, що практикується сім'єю у вихованні дітей;
- з'ясувати ставлення членів сім'ї до захворювань дитини [6].

Готовність батьків до виховання прийомних дітей передбачає наявність у них певних особистісних якостей, які соціальному працівнику необхідно з'ясувати у процесі оцінки кандидатів у прийомні батьки. Серед них такі як: надійність – розуміння наявної ситуації у власній сім'ї для розвитку дитини; адекватність надання належної турботи дитині; реалістичність – здатність надати дитині безпечне середовище для проживання і зростання; готовність її захистити; вміння долати складні життєві ситуації; чесність – готовність відкрито обговорювати життєві цінності, здатність задовольняти реальні потреби дитини; відкритість – уміння співпрацювати із соціальними працівниками, родичами дитини, брати до уваги точку зору дитини та діяти відповідно до ситуації; емпатійність та співпереживання – здатність до збалансованості почуттів; відповідальність – бути відповідальним за виховання дітей та готовим прийняти дитину на виховання без осудження.

Наступним кроком для кандидатів у прийомні батьки є участь у соціально-педагогічному тренінгу. Для цього, на підставі проведення всіх перерахованих вище заходів, кандидатам у прийомні батьки, які пройшли передбачений добір, видають висновок про доцільність направлення їх на тренінг. Соціально-педагогічний тренінг має чітко визначені орієнтири для надання можливості стати прийомними батьками, такі як:

- навчитися проявляти більше розуміння до проблем у різних ситуаціях;
- навчитися поважати потреби дітей з різним життєвим досвідом;
- краще усвідомлювати себе, свої сили, емоції, особистісні якості;
- зважити, наскільки є серйозним бажання взяти на себе піклування про чужу дитину;
- оцінити різні аспекти власного сімейного життя і порівняти їх із тими, які необхідні для виховання чужої дитини;

– сформуванню уявлення про особливості виховання прийомних дітей, що допоможе набуту впевненості та гнучкості у ролі прийомних батьків;

– розбудити відчуття, що прийомні батьки є частиною єдиної системи піклування про дітей і можуть будувати свої стосунки з соціальним працівником як з партнером, без осуду та гордині;

– впевнитись, що звернення за допомогою до інших прийомних батьків у скрутні часи та пропозиції власної допомоги сприяють покращенню наявної системи піклування про дітей у прийомних сім'ях [4].

Кандидати у прийомні батьки розуміють, що таке сирітство, але у більшості випадків не усвідомлюють, як відбивається на розвитку дитини відсутність батьків, не уявляють, як може поводити себе дитина, потрапивши в нові умови, не зовсім розуміють процес її адаптації; не знають про особливості психофізичного розвитку дитини в різні періоди її життя; не знають, як знайти вихід із складних ситуацій, сподіваючись лише на власне добре ставлення і любов до дитини. Відтак, кандидати у прийомні батьки на перших порах не готові до виховання прийомних дітей, живуть ілюзіями, не уявляють майбутніх труднощів і змін у їхньому житті. Отже, соціально-педагогічний тренінг надає можливості стати прийомними батьками.

Майбутнім прийомним батькам не пропонується перелік рекомендацій, які допоможуть їм вийти із складних ситуацій. Курс підготовки допомагає їм розглянути основні типові проблеми, які виникають у прийомних сім'ях, обговорити та оцінити їх, краще уявити завдання, реалії та проблеми майбутньої роботи у ролі вихователів. Основна мета тренінгової програми – формування свідомого рішення батьків щодо створення прийомної сім'ї, підготовка до здійснення функцій прийомних батьків шляхом формування у них готовності і здатності до цього [4].

Одним із завдань тренінгу є оцінка тренером, соціальними працівниками поведінки учасників. Ці спостереження позитивно впливають на прийняття остаточного рішення стосовно можливості кандидатів створити прийомну сім'ю. Не виключена ситуація, що хтось із кандидатів у прийомні батьки змінить своє рішення і не прийде на наступне заняття

(принцип добровільності). Тренінг можна вважати остаточною ланкою попереднього відбору кандидатів на створення прийомної сім'ї.

Отже, спеціальна тренінгова підготовка створює передумови для осмислення внутрішнього потенціалу і реалізації прагнення до батьківства, виступає складовим компонентом відображення цієї потреби на чуттєвому і когнітивному рівнях, що призводить до виникнення бажання спрямовувати та регулювати взаємодію з прийомними дітьми на рівнях, адекватних ситуації розвитку дитини.

Резюмуючи вищезазначене, ми дійшли висновку, що аналіз організаційно-технологічних аспектів дав можливість визначити готовність кандидатів у прийомні батьки до створення прийомної сім'ї як провідну категорію, що є показником їхньої підготовки до прийомного батьківства. Перспективою подальшого розгляду є виявлення критеріїв готовності кандидатів у прийомні батьки до створення прийомних сімей, відповідно до яких стане можливим визначити та охарактеризувати рівні готовності кандидатів у прийомні батьки до створення прийомних сімей.

Література

1. Бевз Г. М. Прийомні сім'ї. – К., 2004. – 105 с.
2. Закон України від 13 січня 2005 року “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”.
3. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації / За ред. Звереві І. Д. та Петрович Ж. В. – К., Фенікс, 2007. – 525 с.
4. Книга для батьків. Посібник до тренінгового курсу “Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки-вихователі” в 3-х томах / За ред. Т. Ф. Алексеєнко – К., 2007. – 383 с.
5. Комарова Н. М. та ін. Посібник для прийомних батьків та батьків-вихователів. – К.: Держсоцслужба, 2006. – 104 с.
6. Комарова Н. М., Пеша І. В., Методичні рекомендації для соціальних працівників, державних службовців щодо розвитку сімейних форм виховання. – К.: Держ. інститут проблем сім'ї та молоді, 2006. – 92 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів України №241 від 2 березня 1998 року „Про проведення експерименту з утворення прийомних сімей в Запорізькій області та затвердження Положення про прийомну сім'ю”.